

16.5.2022

EOAK/2261/2022

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riikka Jackson

**TARKASTUS: RAJAVARTIOLAITOS, MAAHANMUUTTOVIRASTO,
HELSINGIN KAUPUNKI JA HELSINGIN POLIISILAITOS LÄNSISATAMASSA
14.4.2022**

Osallistujat EOAK:sta

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riikka Jackson

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

Notaari Kaisu Lehtikangas

Osallistujat tarkastuskohteesta

Vanhempi konstaapeli

Merivartija

Ylikonstaapeli

Eläinlääkäri Suomen eläinsuojeluyhdistys

Ruokaviraston edustaja

KÄYNNIN TARKOITUS

Länsisatamassa käynnin tarkoituksena oli selvittää, onko Tallinnan laivojen saapumisen aikaan paikalla viranomaisia vastaanottamassa Ukrainasta saapuvia henkilöitä, mitä palveluja ukrainalaisille satamassa tarjotaan ja miten tilapäisen suojelun hakeminen onnistuu satamassa. Erityisesti tarkoituksena oli arvioida aikuisten seurassa tai yksin maahan saapuvien lasten oikeuksien toteutumista ja havainnoida viranomaisten toimintaa ihmiskaupan ehkäisemiseksi.

KÄYNNIN KULKU

Tarkastajat saapuivat ensin Länsiterminaali 2 ulkopuolelle hieman Tallinnasta tulleen laivan saapumisen jälkeen. Terminaalin edessä oli paikalla Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoisia, joilla oli kädessään kyltit "Ukraina" ja joiden tehtävänä oli neuvoa saapuvia ukrainalaisia siirtymään kävellen Terminaaliin 1, minne viranomaiset ovat perustaneet yhteistyöalueen ukrainalaisten vastaanottamiselle.

Vapaaehtoiset osasivat neuvua tulijoita sekä ukrainaksi, että venäjäksi. Vapaaehtoiset kertoivat, että ukrainalaisia tulee satunnaisia määriä eri laivoilla. Punaisen Ristin vapaaehtoiset ovat paikalla jokaisen laivan saapuessa.

Terminaalien väliin oli asetettu Ukrainan lipun väreissä kylttejä, joiden tarkoitus oli ohjata saapujat terminaalista toiseen. Tarkastajat kävelivät kyseisen matkan ja havaintona oli, että kyltit eivät välttämättä ole kovin informatiivisia, mutta yhdistettynä omalla kielellä saatuun ohjaukseen SPR:n vapaaehtoisilta, ukrainalaiset nähtävästi löytävät kuitenkin kohtuullisen hyvin toiseen terminaaliiin.

VIRANOMAISTOIMINTA TERMINAALISSA 1

Terminaalissa 1 paikalla oli Rajavartiolaitoksen, Maahanmuuttoviraston, Helsingin poliisilaitoksen, Helsingin kaupungin ja Ruokaviraston työntekijöitä.

Viranomaisten lisäksi paikalla oli tulkkeja, Suomen Punaisen Ristin (SPR) vapaaehtoisia/työntekijöitä, kirkon edustaja ja vapaaehtoisena toimijana Suomen eläinsuojeluyhdistyksen eläinlääkäri.

SPR jakaa saapujille välipalaa ja tarvikkeita.

Rajavartiolaitoksen ja poliisilaitoksen edustajien haastattelu alakerrassa

Tarkastajat keskustelivat ensin Rajavartiolaitoksen ja Helsingin poliisilaitoksen edustajien kanssa. Paikalla olleet vanhempi konstaapeli sekä merivartija kertoivat, että saapuessaan ukrainalaiset ensin ohjataan hakemusta varten tarvittavaan valokuvaukseen vieressä sijaitsevaan Verkkokauppa.comiin, joka tarjoaa valokuvauksen ukrainalaisen passin haltijoille ilmaiseksi. Valokuvauksen jälkeen palataan takaisin terminaaliin, jonka alakerrassa täytetään esitietolomake.

Esitietolomake on englannin ja ukrainan kielillä. Esitietolomakkeessa kysytään henkilötiedot, kenen kanssa matkustaa (myös onko mukana alaikäisiä), osoite Ukrainassa, onko tiedossa asuinpaikkaa ja osoitetta Suomessa, yhteystiedot sekä tiedot mahdollisista sairauksista. Rajavartiolaitos, poliisi ja tulkit tarjoavat apua lomakkeen täyttämiseen. Lomakkeen täyttämisen jälkeen henkilö ohjataan terminaalin yläkertaan, jossa tehdään virallinen tilapäisen suojelun hakemus.

Poliisi kertoi, että saapujat ovat päällisin puolin hyvässä kunnossa, mutta väsyneitä. Poliisin mukaan SPR pisteellä voi saada jonkin verran ensiapua, mutta vakavimmissa tapauksissa on soitettava hätänumeroon.

Poliisi kertoi poliisilaitoksen edustajan olevan paikalla satamassa päivittäin klo. 9.00–20.45. Maahanmuuttoviraston edustaja on paikalla suunnilleen saman ajan, mutta SPR päivystää viimeisen iltalaivan saapumiseen saakka. Helsingin kaupungin edustaja myös on paikalla myöhempään illalla. SPR tai Helsingin kaupunki ohjaa yöllä saapuvat henkilöt vastaanottokeskukseen, jos henkilöillä ei ole tiedossa jotain muuta majoitusta.

Tilapäisen suojelun hakemuksia ei vastaanoteta yöllä, joten hakemus ja rekisteröinti on tehtävä myöhemmin niiden osalta, jotka saapuvat yön aikana. Vastaanottokeskuksista järjestetään kuljetus satamaan hakemuksen tekoa varten.

Poliisin mukaan Vuosaaren satamassa päivystää poliisipartio, joka voi tarvittaessa kuljettaa saapuneita henkilöitä Länsisatamaan tekemään tilapäisen suojelun hakemuksen. Poliisi kertoi, että kaikki tulijat eivät heti rekisteröidy, koska ukrainalaiset biometrisen passin omistavat henkilöt saavat liikkua vapaasti Suomen alueella kolmen kuukauden ajan.

Haastatellun poliisin näkökulmasta viranomaisten toiminta Länsiterminaalissa on toimivaa. Hän toi kuitenkin myös esille sen, että ideaalitulanteessa jo satamassa tulisi voida tehdä perusteellisempia puhuttamisia erityisesti alaikäisten osalta, jotta voitaisiin varmistua siitä, ettei asiassa ole mitään ihmiskauppaan viittaavaa. Lisäksi ideaalitulanteessa jo satamassa kerättäisiin saapuvilta henkilöiltä tietoja Ukrainassa tapahtuneista epäillyistä sotarikoksista ja selvitettäisiin, ovatko saapujat mahdollisesti niiden uhreja tai todistajia. Satamassa ei ole kuitenkaan tarjolla sellaisia tiloja, joissa tällaista puhuttamista voitaisiin tehdä. Sitäkin suurempi ongelma on kuitenkin henkilöstöressurssien puute. Ihmiskaupan uhriksi joutumisen riskit ovat kuitenkin viranomaisten mielessä.

Poliisin mukaan ukrainalaisia saapuu vaihtelevia määriä ja yleensä iltapäivän laivoilla saapujia on enemmän. Hänen kokemuksensa mukaan määrät ovat pienimmillään olleet 20 ja enimmillään 108. Poliisin mukaan 150 saapujaa päivässä olisi resurssien suhteen maksimimäärä, jotta hakemukset saataisiin kirjattua. Jos hakemuksia ei saada kirjattua saman päivän aikana, järjestää Maahanmuuttovirasto henkilöt majoitukseen ja hakemukset kirjataan myöhemmin.

Haastateltu poliisi kertoi, että lasten osalta kiinnitetään erityistä huomiota sen varmistamiseen, että he matkustavat niin sanotusti oikeiden henkilöiden kanssa. Terminaalien aulassa pystyy poliisin mukaan tarkkailemaan ryhmien keskinäistä touhuamista, ja jos jotakin omituista havaitaan, henkilöitä käydään puhuttamassa ja tilanne selvitetään.

Terminaalien moniviranomaistoiminta on käynnistynyt noin kuukausi sitten.

Rekisteröinti terminaalien yläkerrassa

Terminaalien yläkerrassa oli poliisin rekisteröintipiste. Poliisin esimiehenä paikalla ollut ylikonstaapeli kertoi tarkastajille, että rekisteröintejä suoritetaan 4–6 rekisteröintipisteessä yhtäaikaaisesti. Yhteen rekisteröintitapahtumaan menee noin 20 minuuttia. 40 ihmisen rekisteröinti kestää noin neljä tuntia.

Enimmillään rekisteröitäviä on ollut yli sata henkilöä vuorokaudessa. Rekisteröinnin keston vaikuttaa muun muassa tulkauksen tarve. Hakemusten rekisteröinnissä toimii 26 työntekijää kolmevuorotyössä. Kerralla on paikalla 4–6 työntekijää. Rekisteröinnin jälkeen saapujat saavat heti työnteko-oikeuden.

Suurin osa ukrainalaisista saapujista on naisia ja lapsia. Rekisteröintimäärät eivät kuitenkaan suoraan kerro Ukrainasta tulijoiden määrästä Länsisatamassa, koska Suomessa voi oleskella turistina enintään kolme kuukautta, jonka jälkeen on rekisteröidyttävä poliisiasemalle tai rajaviranomaiselle. Rajavartiolaitos on antanut poliisille virka-apua rekisteröinnin järjestämisessä Länsisatamassa. Yhteistyö viranomaisten kesken on sujunut hyvin.

Mahdollisen ihmiskauppaepäilyjen osalta poliisilla oli joitain yksittäisiä havaintoja. Joissakin tapauksissa joitakin Suomeen saapuneita ukrainalaisia oli ollut odottamassa satamassa joku ”tutun tuttu” autollaan. Tällaiset havainnot pyrittiin aina selvittämään ja niistä välitettiin tieto asianmukaisesti poliisin ao. tutkintaan. Maahan tulleita kehoitettiin pidättäytymään tällaisista kyydeistä, jos oli vähänkin epäselvyyttä noutamaan tulleesta henkilöstä sekä siitä, mihin maahan heidät tulitaisiin kuljettamaan. Yleisesti pohdintaa herätti myös se, toimivatko kaikki ukrainalaisia korvauksetta majoittavat yksityiset tahot pelkästä pyyteettömästä auttamisen halusta. Mahdollisena pidettiin myös sitä, että ukrainalaisia tulitaisiin käyttämään halpana työvoimana (esimerkiksi maataloustöissä) vastaanottokeskusten vastatessa heidän vastaanottopalveluistaan, kuten muun muassa sosiaali- ja terveystalvveluista.

Poliisi kertoi tekevänsä yhteistyötä Viron rajaviranomaisten kanssa. Virosta ilmoitetaan etukäteen, paljonko Suomeen saapuvissa laivoissa on ukrainalaisia henkilöitä.

Toisessa kerroksessa oli myös lasten leikkipaikka sekä syötävää tarjolla.

Ruokaviraston ja eläinlääkärin haastattelu

Satamassa oli paikalla myös Ruokaviraston edustaja sekä Suomen eläinsuojelun (SEY) vapaaehtoinen eläinlääkäri. Eläinlääkäri kertoi toiminnan perustuvan tällä hetkellä vapaaehtoisuuteen, eikä esimerkiksi Helsingin kaupungilla ole asiassa roolia. Ruokavirasto on nyt tehnyt SEY:lle virka-apupyynnön, ja jatkossa eläinlääkärit ovat satamassa palkkatöissä. SEY tarjoaa satamassa lemmikkieläimille muun muassa rokotuksia, verinäytteiden ottamista ja mikrosiruttamista. Kun nämä asiat hoidetaan satamassa, poistuu

Tullin muutoin edellyttämä vaatimus siitä, että lemmikki pitää viedä eläinlääkəriin kolmen vuorokauden sisällä. Vaatimus 30 päivän karanteenista kuitenkin säilyy. Palvelut ovat ilmaisia. Lemmikkieläimet saa viedä terminaalin ulkopuolella olevaan lämpimään konttiin odottamaan siksi aikaa, kun omistajat hoitavat hakuprosessia.

Ruokavirastolla oli tarjolla ukrainankielisiä kirjallisia ohjeita lemmikkien maahantulosta. Eläinlääkəri toi esille, että täällä yritetään näyttää, että suomalaisiin viranomaisiin voi luottaa, ja ettei tarvitse pelätä, että eläin otetaan pois. Epäselvää oli kuitenkin se, miten Tulli ensikontaktina ohjeistaa henkilöitä lemmikkieläimiin liittyen. Tulli ohjaa autolla tulevia ukrainalaisia, joilla eläimiä mukana, menemään terminaaliin 1. Eläinlääkəri kertoi, että sataman kautta Suomeen saapuu useita kymmeniä koiria ja kissoja viikossa, joten on erittäin tärkeää, että kaikille saadaan rokotukset ja madotukset jne. kuntoon. Eläinlääkəriellä oli tarjolla vähän eläinten ruokaa, jotta tarvittavat tabletit saadaan annettua lemmikeille ruuan joukossa. Eläinlääkəri kertoi, että isoilta lemmikkien ruokaa valmistavilta yritysiltä oli pyydetty lahjoituksia, mutta kukaan ei ollut tarttunut asiaan.

Eläinlääkərin toive olisi, että olisi olemassa kohdennettu viranomaistaho, joka hallitsisi maahan tulevien lemmikkieläinten osalta kokonaisuuden. Eläinlääkərin näkökulmasta on havaittavissa, että Tullin laaja-alaisen toimintakentän johdosta kaikki Tullin työntekijät eivät välttämättä tiedä eläimiin liittyviä sääntöjä.

Keskustelu ukrainalaisen kanssa

Tarkastuksella keskusteltiin yhden Ukrainasta Harkovasta tulleen henkilön kanssa lyhyesti tulkin välityksellä. Hän kertoi saapuneensa Suomeen kolme päivää aikaisemmin ja olevansa sinänsä tyytyväinen saamiinsa palveluihin, mutta toisaalta hän kertoi olleen epäselvyyttä siitä, milloin vastaanottorahaa voi alkaa saada, ja muutoinkin viranomaiset ovat sanoneet yhtä ja vastaanottokeskuksessa on sanottu muuta.

Henkilön ensimmäinen kontakti Suomessa oli ollut ukrainalainen järjestö, jonka kautta hän oli saanut tietää vastaanottojärjestelmästä (Ukrainalaisten yhdistys Suomessa ry). Vastaanottokeskus Espoossa oli saapumishetkellä ollut täynnä, joten perhe asui vastaanottokeskuksen tarjoamassa hotellimajoituksessa. Hotellissa ei kuitenkaan henkilön mukaan jaeta majoittujille mitään informaatiota (kuten paperisia esitteitä), eikä siellä ole vastaanottokeskuksen työntekijöitä.

Henkilö kertoi, että he olivat saaneet lapsille vaatteita vastaanottokeskuksesta, mutta aikuisille ei. Vastaanottokeskus tarjoaa heille ruokaa, mutta vielä ei ole saanut yhtään rahaa. Henkilö koki stressiä siitä, ettei hänellä ollut vielä tietoa pysyvämmästä asumispaikasta. Henkilö toivoi, että vastaanottokeskuksessa olisi heti tarjolla kattavasti tietoja oleskelulupaprosessista.

Henkilö kertoi, että Tallinnasta tulleella laivalla ei ollut tarjolla mitään informaatiota siitä, mihin voi mennä Suomeen saapuessa tai mistä voi saada tietoja ja apua. Henkilö kertoi etsineensä itse paljon tietoja internetistä.

Suomen Punainen Risti

SPR:llä oli terminaalissa useassa paikassa tarjolla välipalaa, juomavettä, makeisia ja hygieniatarvikkeita, sekä myös esimerkiksi ukrainankielinen esite kriisipalveluista. SPR oli myös järjestänyt terminaaliin leluja ja leikkipaikkoja lapsille.

Lisäksi SPR:llä oli tiloissa ensiapunurkkaus, jossa oli mahdollista mitata verenpainetta ja saturaatiota, muttei juuri muuta. SPR:n edustajat kertoivat, että lääkkeiden osalta heillä on tarjota ainoastaan paracetamolia ja buranaa. Muita lääkkeitä he eivät saa antaa, koska lääkityksen ja hoidon vastuuhenkilönä täytyy olla terveydenhuollon ammattihenkilö. SPR:n vapaaehtoisten toiminta on lähtökohtaisesti henkilön terveydellisen tilanteen kiireellisyysarviointia ja mikäli kyse on vakavammasta tilanteesta, soitetaan hätäkeskukseen.

SPR:n tiloissa voidaan tehdä lähete ammattilaiselta toiselle ja potilaalle annetaan mukaan suomenkielinen raportti tilanteesta. SPR toi esille, että lääkitysten jatkuvuuden takaaminen on ongelmallista ja on epäselvää, mistä reseptilääkkeitä saadaan, jos ne ovat loppu. Tällä hetkellä Helsingin kaupungin lääkäri tilapäisesti kirjoittaa ukrainalaisille reseptejä, mutta tähän pitäisi saada jokin pysyvä ratkaisu. SPR toi esille huolta saapujien terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä, sillä myös vastaanottokeskuksissa on pulaa terveydenhuollon (ja sosiaalihuollon) ammattihenkilöistä. Eräs huoli on se, että esimerkiksi jatkuvaa lääkitystä tarvitsevat henkilöt saattavat olla poissa terveydenhuollon seurannasta pidempiäkin aikoja.

Tarkastuksen jälkeen Suomen Punaisen ristin Maahanmuuttotyön päälliköltä saadun tiedon mukaan yhteistyö SPR:n ja viranomaisten kesken satamassa käynnistyi maaliskuun 2022 alussa.

Maahanmuuttoviraston pyynnöstä SPR:n tehtäviin satamassa (ja lentokentällä) kuuluu Ukrainasta saapuvien ja suojelua hakevien ohjaaminen eteenpäin viranomaisten ohjeistusten mukaisesti sekä ensihuollollinen tuki (juotavaa, syötävää, henkistä tukea). Satamassa joka työvuorossa on yksi palkattu työntekijä sekä useita vapaaehtoisia. Alkuvaiheessa, tehtävien vasta hahmottuessa, työvuoroissa oli kaksi työntekijää varmistamassa ja tukemassa vapaaehtoisten toimintaa ja myös varmistamassa päätöksenteko tilanteissa, joissa sitä tarvittiin. SPR:n työntekijöiden tukena toimivat vapaaehtoiset, joiden rekrytoinnista, tuesta, vakuutuksista ja kouluttamisesta SPR vastaa. Sopimuksen mukaisesti Maahanmuuttovirasto kompensoi työntekijöiden palkkakustannuksia sekä korvaa vapaaehtoisten ruokailu -ja matkakuluja.

Maahanmuuttoviraston edustaja terminaalin alakerrassa

Maahanmuuttoviraston edustaja kertoi hänen tehtävänänsä olevan järjestää henkilöiden kuljetus terminaalista vastaanottokeskukseen. Terminaalin ja vastaanottokeskuksen välillä kulkee sukkulabussi, mutta tarpeen mukaan kyytejä järjestetään myös takseilla.

Rekisteröitymisprosessi on järjestetty siten, että hakemuksen jättämisen jälkeen henkilöt tulevat eri tietä yläkerrasta takaisin alakertaan siten, että he kohtaavat väistämättä Maahanmuuttoviraston edustajan. Henkilöiden kanssa käydään läpi majoituksen tarve. Päiväsaikaan henkilöt kuljetetaan Pitäjänmäen transit-vastaanottokeskukseen ja heille kerrotaan, että siellä oleskellaan muutaman päivän ajan ennen pysyvämpään vastaanottokeskukseen siirtymistä. Pitäjänmäen vastaanottokeskuksesta voi saada akuutteja palveluja, mutta muut vastaanottolain mukaiset palvelut saadaan seuraavasta vastaanottokeskuksesta.

Vastaanottojärjestelmää pystytään käymään henkilöiden kanssa läpi erityisesti silloin, kun paikalla on ukrainan ja venäjän kielen tulkki. Henkilöille on tarjolla ukrainan ja venäjänkielisiä esitteitä tilapäisen suojelun hakemisesta ja työnteko-oikeudesta Suomessa. Myös yksin tulleille alaikäiselle on erillinen esite. Henkilöille kerrotaan majoitusvaihtoehdoista ja siitä, että apua on saatavilla, jos esimerkiksi yksityismajoituksessa tulee jotain ongelmia.

Maahanmuuttoviraston edustaja kertoi, että sataman kautta on tullut myös ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä. Yksin tulleiden alaikäisten osalta poliisi ja Maahanmuuttovirasto tekevät arviointia tilanteesta ja selvittää, kenen kanssa alaikäinen matkustaa (jos hän on tullut osana ryhmää). Yksin tullut alaikäinen voi tilanteen mukaan mennä joko yleiseen vastaanottokeskukseen sen ryhmän kanssa, jonka kanssa saapui maahan, tai hänet voidaan majoittaa Espoon alaikäisille tarkoitettuun ryhmäkotiin. Alaikäisten rekisteröintiin kiinnitetään erityistä huomiota ja varmistetaan, ettei yksin tulleita lapsia "katoa" yksityismajoituksiin.

Yksin tulleiden alaikäisten kuljetus Espoon ryhmäkotiin järjestetään ja heidän sinne saapumisensa ryhmäkotiin varmistetaan vielä puhelimitse.

Maahanmuuttoviraston edustajan mukaan useimmat yksin tulleet alaikäiset ovat teini-ikäisiä. Pienempiä lapsia on voinut tulla ilman omaa huoltajaa esimerkiksi isovanhempien kanssa, jolloin heitä ei tietenkään eroteta toisistaan.

Maahanmuuttoviraston edustaja koki yhteistyön poliisin kanssa olevan hyvää, kun viranomaiset ovat yhdessä saman katon alla.

Helsingin kaupungin edustaja

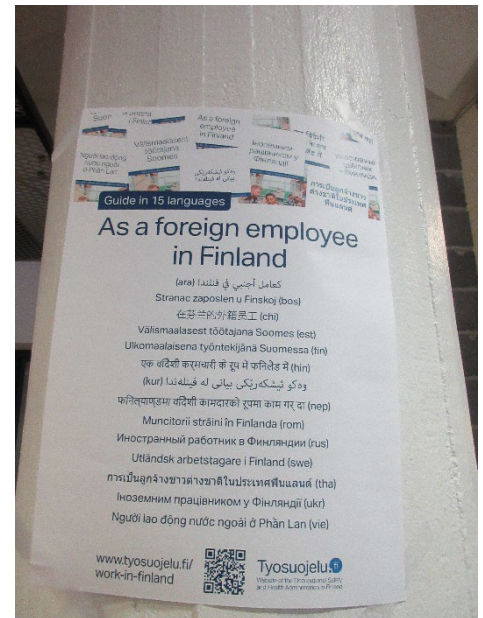
Helsingin kaupungin pisteellä oli paikalla sosiaalityöntekijä. Pisteellä tarjotaan apua sellaisille henkilöille, joiden tilanne on jollakin tapaa epäselvä; esimerkiksi he eivät tiedä haluavatko he hakea tilapäistä suojelua, tai he ovat Suomesta matkalla johonkin toiseen maahan (eli ovat täällä turistin asemassa). Kaupunki voi järjestää heille hätämajoitusta ja auttaa, jos on jokin muu akuutti avun tarve. Kaupungin maahanmuuttoyksikön edustaja on paikalla satamassa yleensä iltapäivisin ja iltaisin.

Helsingin kaupunki on mukana myös Vallilassa sijaitsevan Ukraina-apukeskuksen toiminnassa. Kaupungin edustaja piti hyvänä sitä, että kaikki viranomaiset ovat nyt yhdessä paikassa.

Terminaalissa oli myös Pelastakaa lapset ry:n sponsoroima leikkipaikka.

Terminaaliin seiniin oli kiinnitetty esitteitä vastaanottokeskusten yhteystiedoista sekä työntekijän oikeuksista Suomessa.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tilat ja menettelytavat

Käytyjen keskustelujen perusteella satamassa toimivat viranomaiset olivat tyytyväisiä viranomaisyhteistyöhön ja pitivät ukrainalaisten vastaanottamiseen liittyviä menettelytapoja toimivina. Tarkastuksen aikana ei havaittu epäkohtia, vaan toiminta näytti myös silmämääräisesti sujuvalta. Terminaali oli tilava ja kohtuullisen viihtyisä. Tarjolla oli välipaloja, juomia, hygieniatarvikkeita ja lapsille useita leikkipaikkoja ja leluja. Tienviittoitus terminaalien välillä voisi kuitenkin olla selkeämpää.

Yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten välillä

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiotaan siihen, että osa toiminnasta perustui vapaaehtoisten tarjoamaan apuun; esimerkiksi paikalla ollut eläinlääkäri oli satamassa vapaaehtoistyössä vuosilomansa aikana. Tarkastajille kuitenkin kerrottiin, että Ruokaviraston tekemän ”virka-apupyynnön” johdosta SEY alkaa jatkossa tarjota eläinlääkäripalveluita Ruokaviraston maksamaa korvausta vastaan.

Suomen Punaisen ristin vapaaehtoisilla oli myös satamassa merkityksellinen rooli saapujien ohjauksessa sekä ensihuollollisen tuen antamisessa. Saatujen tietojen mukaan jokaisessa vuorossa on yksi SPR:n työntekijä vapaaehtoisten lisäksi. SPR:n rooli satamassa perustuu asetukseen Suomen Punaisesta Rististä ja Maahanmuuttoviraston kanssa tehtyyn sopimukseen, jonka perusteella Maahanmuuttovirasto kompensoi SPR:lle toiminnasta aiheutuvia kustannuksia.

Apulaisoikeusasiamies pitää viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä myönteisenä. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että järjestöjen kanssa ei kuitenkaan voi sopia sellaisten tehtävien hoidosta, joiden voidaan katsoa olevan julkisia hallintotehtäviä, ellei tehtävän antaminen perustu lakiin. Tämä johtuu siitä, että perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla. Myös viranomaista avustavia tehtäviä on pidetty perustuslakivaliokunnan käytännössä julkisina hallintotehtävinä (esim. PeVL 55/2010 vp ja 6/2022 vp ja siinä viitatuut lausunnot).

Ihmiskaupan riskin tunnistaminen

Keskustelujen perusteella paikalla olevat viranomaiset olivat tietoisia ihmiskaupaan liittyvistä riskeistä. Poliisi oli tehnyt joitakin yksittäisiä ihmiskaupaan mahdollisesti viittaavia havaintoja. Käytyjen keskustelujen perusteella ihmiskaupan mahdollisten uhrien tunnistamiseen (saapujien puhuttamisen yhteydessä) tarvittaisiin lisää resursseja. Jos uhreja ei tunnisteta, heitä ei voida auttaa.

Apulaisoikeusasiamies pitää erittäin tärkeänä, että eri viranomaiset tekevät kaiken voitavan ehkäistäkseen (ukrainalaisiin kohdistuvaa) ihmiskaupan riskiä. Viranomaistoiminta satamassa tulee järjestää siten, että paikalla olevilla viranomaisilla on myös käytännössä mahdollisuus havaita ja puuttua ihmiskaupaan ja muuhun mahdolliseen maahantulijoiden hyväksikäyttöön viittaaviin signaaleihin sekä ohjata mahdolliset ihmiskaupan uhrit auttamisjärjestelmän piiriin.

Apulaisoikeusasiamies päätti lähettää tarkastuspöytäkirjasta jäljennöksen poliisihallitukselle, jotta poliisihallitus voi arvioida ihmiskaupan ehkäisemiseen liittyvien resurssien riittävyyttä Länsisatamassa (ja myös muissa kohteissa).

Yksin tulleet alaikäiset

Yksin tulleiden alaikäisten osalta havaintojen perusteella satamassa oli käytännössä toimiva järjestely, jossa Maahanmuuttoviraston edustaja järjestää rekisteröinnin jälkeen alaikäiselle kyydin vastaanottokeskukseen, joka puolestaan varmistaa alaikäisen saapumisen keskukseen Maahanmuuttovirastolle.

Apulaisoikeusasiamies korostaa, että varsinkin yksin tulleiden alaikäisten osalta viranomaisten tulee jatkossakin huolehtia siitä, että jokainen Suomeen saapunut lapsi tulee rekisteröidyksi ja ohjatuksi vastaanottojärjestelmään ja muun tarvittavan tuen piiriin. Lisäksi viranomaisten tulee kaikin tavoin pyrkiä varmistamaan, ettei yksin tulleita alaikäisiä pääse katoamaan oleskelulupaprosessin aikana.

TIEDOKSI

Helsingin kaupungin maahanmuutto-osasto

Helsingin poliisilaitos

Rajavartiolaitos

Maahanmuuttovirasto

Ruokavirasto

Poliisihallitus

Tulli